

UKRAINIAN
CLUSTER
ALLIANCE

SHAPING RESILIENT FUTURE

Mobilizing clusters
for common secure
and
sustainable future

Зміст

Виконавче резюме	3
Про Український кластерний альянс	4
Контекст та виклики Стійкості для кластерів	7
Концепція стійкості кластерів.....	9
Портфель програми та проєктів УКА 2025–2030.....	16
Трансформаційні галузеві та екосистемні проєкти	19
Ключові інструменти розвитку індустріальних екосистем.....	26
Разом формуємо стійке майбутнє	33
Кластери яких ви можете зустріти в Варшаві на стенді УКА	34

Виконавче резюме

Новий документ Українського кластерного альянсу (УКА) **“Shaping Resilient Future”** — представляє позиції організації в темі Стійкості, й що базуються на трирічному шляху становлення УКА. Тут йдеться також про візію подальшого розвитку кластерного руху як одного з ключових драйверів економічної, технологічної та інституційної стійкості України.

Зародившись у 2022 році як реакція кластерів на загрозу колапсу економіки, УКА сьогодні об'єднує понад 40 кластерів, що становить близько 70% національного кластерного потенціалу. Вони представляють промисловість, енергетику, охорону здоров'я, аграрний сектор, ІТ, транспорт та інші стратегічні галузі. За три роки УКА сформував певну систему взаємодії бізнесу, науки та влади, перетворившись на визнаний центр компетенцій з питань інновацій, подвійного переходу Малих та Середніх Підприємств (МСП) та міжнародної кооперації.

Новий портфель програм та проектів що УКА представляє в цьому документі на 2025-27 рр включає понад 50 кластерних проектів у межах 10 стратегічних програм *Clusters4X*, серед яких (X) — сфери ОПК, Агро-індустрії, Енергетики, Медицини та Охорони здоров'я, інші, а також екосистемні сфери - як перепідготовка кадрів та подвійний перехід МСП.

Документ наглядно демонструє, як **кластери поступово стають архітекторами та оркестраторам системної стійкості:**

- забезпечують безперервність ланцюгів вартості та критичні виробництва;
- створюють нові формати інновацій, R&D та екосистемних колаборацій;
- активно інтегруються в європейські програми та мережі Horizon Europe, Interreg, Digital Europe, EDIH;
- розробляють власні рішення для відновлення, оборони, зеленої та цифрової економіки.

Концепція «ДНК стійкості кластерів», представлена у документі, описує п'ять стратегічних принципів: *Resilience First, Think Big, Solidarity Matters, Building a Culture of Collaboration & Leadership, Switch to Strategic Programs through Foresights*. Ця рамка пропонує не лише осмислення досвіду українських кластерів, а й дорожню карту для партнерів євро-атлантичного блоку та інших країн — як разом формувати архітектуру нової стійкої Європи.

Український кластерний альянс запрошує урядові структури, міжнародні організації, донорів та бізнес об'єднати зусилля у спільних програмах. Разом формуємо стійке майбутнє.

CEO УКА Юрчак Олександр

Про Український кластерний альянс

Український кластерний альянс (УКА), www.clusters.org.ua – національне об'єднання 40+ кластерів України, які представляють різні галузі та регіони України. УКА був створений у березні 2022 року як реакція української кластерної спільноти на виклики війни. Об'єднані сьогодні в одну, добре структуровану організацію, кластери стали більш стійкими, більш мотивованими і більш стратегічно орієнтованими на сталий розвиток та інтеграцію в європейську мережу кластерів. В 2022-25 роках УКА реалізував та приймав участь в близько 100 заходів як на міжнародному, так і на національному рівні спрямованих на інтернаціоналізацію кластерів, розвиток їх організаційної спроможності, інноваційний фандрейзинг, подвійний перехід, адвокацію та лобювання тощо.

Основні види діяльності та результати діяльності УКА у 2022-25 роках:

- **Інституціоналізація кластерів.** УКА це єдиний, спільний “голос” кластерів України у відношеннях з урядовими організаціями та міжнародними партнерами. В 2024-25 рр спільно з урядовими організаціями та міжнародними партнерами ми розпочали проєкти зі створення національної політики кластерів й запустили 6 регіональних програм підтримки кластерів.
- **Зростання та об'єднання кластерів України.** УКА сьогодні об'єднує більше 40 організацій - кластерів що становить більше 70% діючих в Україні кластерів. Ми зростаємо не тільки кількісно, щороку зростає наш бюджет та кількість спільних проєктів.
- **Інтернаціоналізація.** УКА має десятки партнерств з організаціями євро-атлантичного блоку, входить в члени Європейського кластерного альянсу та світової організації кластерів TCI. Програма Professionals4Ukraine об'єднує більше 30 амбасадорів з 18 країн євро-атлантичного блоку. В 2024-25 рр 5 кластерів УКА, й сам УКА як організація, ввійшли в консорціуми – переможці європейського конкурсу по European Digital Innovation Hubs (EDIH).
- **Організаційна спроможність.** УКА налагодив системне обслуговування молодих кластерів, пропонуючи їм низку шерингових (спільних) сервісів. До них належить фандрейзинг, нетворкінг та мечмейкінг, навчання та обмін досвідом серед кластерних менеджерів, інтернаціоналізація, сертифікація кластерів по європейському стандарту ESCA тощо.
- **Фандрейзинг.** За 3 роки УКА налагодив обслуговування та залучення до інноваційного фандрайзингу більше 100 МСП, з обсягом залученого фінансування більше 3 млн євро. Кластери УКА активно входять європейські програми (Horizon Europe, Digital Europe, Interreg, SMP, EIT), а також здобули перші білатеральні угоди. Щороку кількість таких проєктів, в тому числі за

підтримки міжнародних донорів в Україні (GIZ, UNDP, UNIDO, UCORD-NIRAS) становить в 2025 більше 20, й кількість їх зростає.

Фото 1. Українські кластери в бізнес-місії в Брно, Чеська республіка жовтень 2025

Кластери УКА довели, що можуть допомогти як своїм членам, МСП, так і цілим секторам економіки на регіональному та галузевому рівнях. Українські кластери стають важливими акторами економічної стабільності, драйверами інноваційного розвитку серед МСП та надійними партнерами влади, територіальних громад і бізнесу у підтримці критичної інфраструктури та критичних галузей, а також у плануванні програм відновлення.

УКА організований як структура зі спільними ресурсними центрами (РЦ, галузевий і міжгалузевий рівні) та Комітетами експертів, що займаються виробленням політик. Сьогодні ці структурні підрозділи включають

- **Галузеві РЦ:** Агрохарчова промисловість та Охорона здоров'я
- **Між-галузеві РЦ:** Smart.Industry, Dual-Use
- **Координаційний центр по міжнародній діяльності:** Professionals4Ukraine
- **Комітети:** Інноваційна та кластерна політика, подвійний (цифровий і зелений) перехід

УКА є відкритим для співпраці з урядовими організаціями, регіональними органами влади та місцевого самоврядування, зарубіжними кластерами та кластерними асоціаціями, міжнародними організаціями та донорами, галузевими бізнес-асоціаціями та іншими структурами, зацікавленими в розвитку кластерів України. Наша співпраця базується на розумінні того, що наша Стійкість та Відбудова України потребує величезної мобілізації ресурсів - як власних, так багатьох міжнародних партнерів, але також ефективної координації та злагодженості дій в десятках різних програм та проєктів.

Для отримання додаткової інформації - дивіться www.clusters.org

Фото 2. УКА - серед учасників конференції TCI в Дубліні, жовтень 2025

Контекст та виклики Стійкості для кластерів

Повномасштабна війна застала Україну в перехідний момент – від деіндустріалізації, яка тривала понад 10 років – до нового економічного укладу. Національна економічна стратегія прийнята Кабінетом міністрів України в 2021 передбачала цілу низку заходів по включенню інструментів, направлених на розвиток нової, сучасної промисловості, оборонного комплексу та нових секторів сервісної економіки. Але запустити їх по-справжньому завадила війна.

Відтак, війна відразу поглибила негативні явища, які були в Україні й до 2022. Мова про низький рівень кластеризації економічних секторів та слабкі ланцюги доданої вартості, відставання промислових МСП по більшості напрямків подвійного переходу, витік талантів з виробничих сегментів в еміграцію або в ІТ-індустрію, розриви між наукою та бізнесом тощо. За виключенням сегментів ОПК, війна також зменшила попит та бюджети підприємств на впровадження інновацій.

Реагуючи на ці виклики уряд України ще в 2022 започаткував низку заходів - були запущені програми для підтримки малого та середнього бізнесу, включаючи експорт-інтернаціоналізацію, рекордний бюджет спрямований на технології подвійного призначення й оборонні технології, а численні грантові програми почали переорієнтовуватися на надання більшої підтримки реальним секторам економіки.

Величезну допомогу в підтримці кластерного руху надає Європейський союз, а також окремі партнери США. Завдяки цій підтримці, українські кластери змогли вистояти перші 3 роки війни й зараз виходять на новий виток зростання.

Однак, й в більш широкому контексті, справжнє питання полягає в **масштабах, цілеспрямованості, послідовності та цілісності всіх заходів підтримки** для вирішення викликів Стійкості у всіх аспектах - оборонному, економічному, соціальному та інституційному. Політика УКА спрямована на формування середньо-довгострокових стратегій та підходів, які протиставляються фрагментарності, слабкій координації та відсутності стратегічного фокусу.

Зокрема, нові виклики які розглядають кластери УКА в своїх програмах та проєктах стосуються

- Посилення секторів Dual-Use / MilTech – з очевидних причин
- Енергетичної трансформації, що викликано руйнуваннями енергетичного сектору країни
- Кадрової кризи, яка стає проблемою №1 в багатьох бізнесах (через мобілізацію чоловіків в армію та інші втрати людського капіталу)
- Відставання українських МСП в сфері подвійного, цифрового та зеленого переходу

- Системної довгострокової підтримки кластерного руху країни, й що зараз особливо важливо для вищезазначених секторів критичної інфраструктури та оборонно-промислового комплексу
- Кращої й більш інтенсивної інтеграції в європейські ланцюги та інноваційні екосистеми

В своїх проєктних пропозиціях до європейських партнерів, УКА розглядає вищевказані виклики як пріоритетні. Від того, наскільки ефективно кластери, разом з іншими бізнес-спільнотами зможуть реагувати на нові та старі виклики, можуть віднайти ресурси та мобілізувати їх, залежить стійкість нашої економіки, підтримка збройних сил, а значить – і наша перемога.

Фото 3. Defense Tech forum, організований Brave 1 в вересні 2025. УКА є традиційним інформаційним партнером форуму, в якому приймають участь й українські кластери

Концепція стійкості кластерів

Стійкість у контексті кластерів — це про здатність бізнес-спільнот адаптуватися до екстремальних викликів, зберігати ефективність й відновлюватися сильнішими, але це також про вміння розглядати й бачити можливі, нові кризи й системно готуватись до них. Українські кластери пройшли унікальний стрес-тест війною і довели, що справжня економічна стійкість базується не лише на державних рішеннях, а на згуртованості бізнесу, сильних індустріальних екосистемах та громадянській мобілізації.

Кластери, як спів-координатори регіональних та галузевих індустріальних екосистем, стали важливою частиною системи національної стійкості — вони забезпечують безперервність ланцюгів постачання, швидку адаптацію виробництва, консолідують малий і середній бізнес та підтримують інноваційні рішення, у тому числі для оборонного сектору.

В розумінні кластерів УКА,

Стійкість — це синергія державного лідерства, сильних бізнес-об'єднань, спроможності спільнот до самоорганізації та взаємодопомоги.

5 елементів стійкості українських кластерів

Восени 2025 УКА зробив міні-дослідження щодо поточного стану стійкості українських кластерів й вивів 5 головних уроків про власну стійкість. Умовно ми їх називаємо елементам ДНК нашої стійкості

1. RESILIENCE FIRST

Стійкість має бути головним пріоритетом будь-якої політики, програми чи стратегії. Без неї неможливе ні відновлення, ні розвиток. Український досвід показав, що реакція на загрози має бути швидкою, гнучкою й адекватною новій реальності.

Resilience First означає, що будь-яка політика чи програма має починатися з питання: *чи робить це нас стійкішими в умовах війни?*

Приклад УКА:

З моменту народження в 2022, УКА фокусує на ролі кластерів як осередків антикризової координації: кластери допомагають підприємствам критичних індустрій та інфраструктури, підтримують виробництво критичних компонентів, забезпечують комунікацію між владою, освітою - наукою та МСП.

Типові, програмні ініціативи УКА в цій категорії Стійковсті

- **Маніфест Industry 5.0** — адаптований європейський фреймворк, який інтегрує безпековий вимір.
- **Clusters4Defense** — програма розвитку dual-use технологій, що формує оборонно-інноваційну екосистему України.

Фото 4. Iron cluster demodays, серпень 2025

Стійкість — це стратегічна позиція, а не післякризова дія. Без неї неможливо говорити про зелений чи цифровий перехід, чи будь-яку іншу сталість.

2. THINK BIG – ORCHESTRATE INDUSTRIAL ECOSYSTEMS

Справжня стійкість проявляється в масштабі — на рівні цілих секторів економіки, технологічних ланцюгів і регіонів. Сильні кластери мають виступати

“оркестраторами” промислових і інноваційних екосистем, координуючи бізнес, науку та владу для створення системної синергії.

Приклад УКА:

УКА має власне бачення та програми розвитку великих секторів економіки – Просунутого виробництва (I4.0), IT, Медицини, тощо. Як приклад, - через *Ресурсний центр технологій подвійного призначення* і програму *Clusters4Defense* кластери розробили понад 40 проєктів, що інтегрують бізнес, науку й оборону — від покращення спроможностей R&D центрів, зростання продуктивності та масштабування підприємств оборонного промислового комплексу, підготовки кадрів й до виробництва нових продуктів в MilTech. Ці ініціативи формують модель “**Resilience by Design**” — стійкості через інтегровані ланцюги цінності, й стійка архітектура яких визначається завчасно.

Кластери, які мислять масштабно, стають не просто “учасниками відновлення”, а конструкторами нової європейської архітектури стійкості.

3. SOLIDARITY MATTERS

Міжнародна та внутрішня солідарність — ключ до виживання. Українські кластери зберегли життєздатність **завдяки підтримці партнерів у ЄС, США, а також власній культурі взаємопідтримки** між учасниками бізнес-спільнот.

Приклад УКА:

Програма *Professionals4Ukraine* (2022) стала головним механізмом інтеграції українських кластерів у європейські мережі. Вона об’єднала понад 30 експертів з ЄС та США, що підтримували розвиток проєктів у галузях smart-індустрій, кібербезпеки та експортної кооперації. Водночас, такі 3-річні місії, як *Czech-Ukrainian Smart Industries Exchanges*, довели, що солідарність може ставати ресурсним інструментом стійкості, коли вона переходить в системні й повторювані спільні дії, а не обмежуватись разовою допомогою.

Солідарність має бути інституціоналізована: через спільні програми, довготривалі партнерства, обмін людьми та ресурсами. Подібні механізми – засадничі для європейської економічної безпеки.

4. BUILDING A CULTURE OF COLLABORATION & LEADERSHIP

В умовах обмежених ресурсів саме співпраця, довіра та лідерство визначають успіх. Й натомість, війна спричинює хронічну нестачу ресурсів й конкуренція за них може руйнувати спільноти. Досвід українських кластерів показує, що виживають ті, хто замість суперництва обирає співпрацю. Кластери, які змогли зберегти партнерство та об'єднане лідерство, демонструють найвищий рівень життєстійкості й інноваційної спроможності.

Приклади УКА:

Українські кластери, не маючи державної підтримки, виживали завдяки горизонтальній кооперації. Ресурсні центри медичних кластерів та технологій подвійного призначення, об'єднання з університетами в рамках EDIHs, робочі групи української спільноти практик Індустрії 5.0 (CoP 5.0), системна консолідація кластерів в зарубіжних місіях - це все взаємодію та співпрацю. Нові ініціативи УКА як “Лідер практики”, “Підтримай першим” та **Win-Win** створюють нову культуру взаємної підтримки серед менеджерів і керівників кластерів, й формують школу лідерства нового типу, де головна цінність не ресурси, а довіра.

Фото 5. Майк Річардсон, ключовий експерт УКА в секторі Фотоніки й амбасадор Professionals4Ukraine. Більшість його ініціатив були новаторськими та волонтерськими для кластерів, й це демонструє підхід «Підтримай першим».

Кластери формують “соціальний капітал довіри” — те, що не купується і не створюється директивою, але без чого неможлива стійкість ані інституцій, ані націй.

5. SWITCH TO STRATEGIC PROGRAMS THROUGH FORESIGHTS

Справжня стійкість полягає не лише у здатності “тримати удар”, а у вмінні передбачати кризи, готувати екосистеми до них і діяти на упередження. Подібна практика забезпечує перехід від реактивного реагування до стратегічного передбачення. **Foresight-підхід** перетворює кластери з реагуючих структур у архітекторів майбутнього.

Приклади УКА:

УКА розпочав перехід до стратегічного планування, залучивши інструменти foresight через участь у програмі *IDEALIST (Horizon Europe)*. Ми тільки розпочали освоєння подібних інструментів та їх розповсюдження серед кластерів, в першу чергу, ресурсного центру “Технології подвійного призначення”. Концепція створення [Балто-Чорноморської технологічної платформи кластерів](#) — як східного “оборонного поясу Європи” є прикладом зміни підходу від ad-hocs - до цільових програм на упередження. Разом з тим, саме усвідомлення цього принципу є вкрай важливим для всіх наших європейських партнерів. “Дивіться в небо” й готуйтеся до нових криз.

Форсайти та цільові програми на упередження криз мають стати ключовими інструментами кластерів, особливо в сферах критичних індустрій та інфраструктури. Реальна стійкість у війні на виживання проявляється ні тільки там, де більше ресурсів - а де з'являється системне мислення.

Рис.1. Cluster Resilience DNA

Стратегічна рамка “ДНК стійкості кластерів”

Досвід кластерів УКА є цінним для поширення в Україні, в тому числі й серед державних структур, але також серед наших зарубіжних партнерів. Стратегічна рамка “ДНК стійкості” задає орієнтири політик та дій, що можуть впроваджувати різні інституції. Це також пропозиції УКА для партнерів.

Елемент	Стратегічний зміст	Орієнтири політик і дій *
Resilience First <i>Стійкість – завжди попереду</i>	Стійкість — базовий принцип усіх економічних та промислових політик, включно з такими від бізнес-об'єднань	<ul style="list-style-type: none"> • Ввести оцінку “resilience impact” у всі національні та регіональні програми. • Створити й популяризувати базу кращих практик стійкості, з фокусом на взаємодії БО з державними організаціями. . • В програмах розвитку МСП включати компонент “підтримка стійких екосистем та кластерів”.
Switch to Strategic Programs through Foresights <i>До стратегічних програм та форсайтів</i>	Перехід від реактивного управління до стратегічного передбачення.	<ul style="list-style-type: none"> • Розробити секторальні та регіональні foresight-документи до 2030 р по всім секторам критичних індустрій. • Інтегрувати кластерні ініціативи в систему державних інституцій (першочергово Dual-Use / Miltech). • Включити форсайт як обов’язковий етап у кластерних програмах УКА.
Solidarity Matters <i>Солідарність – як інструмент</i>	Солідарність — як довготривалий ресурс, а не лише допомога.	<ul style="list-style-type: none"> • Підтримати сталу мережу міжнародних кластерних обмінів (<i>Professionals4Ukraine 2.0</i>). • Інституціоналізувати механізм (-и) партнерських програм на бі-мультилатеральному рівнях між кластерами ЄС і України (“Twin Clusters”). • Забезпечити фінансування транскордонних ініціатив стійкості.

<p>Building a Culture of Collaboration & Leadership</p> <p><i>Разом розбудовуємо культуру Лідерства та Співпраці</i></p>	<p>Розвиток довіри та лідерства як ключових нематеріальних ресурсів.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Створити програму розвитку навичок “Cluster Leadership & Resilience”. • Стимулювати горизонтальні проекти між секторами та регіонами (peer-to-peer projects). • Підтримати формування та розширення мережі “Community of Practice 5.0”.
<p>Think Big – Orchestrate Industrial Ecosystems</p> <p><i>Думай та дій масштабно – в рамках Індустріальних Екосистем</i></p>	<p>Масштабування кластерів до рівня індустріальних екосистем.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Створити програму державної акредитації найсильніших кластерів - позиціонувати їх як секторальних лідерів. • Активніше інтегрувати кластери у програми індустріальної трансформації (green, digital, defense), вкл. “Зроблено в Україні” • Розвивати інструменти “Resilience by Design” — синергія МСП, науки, R&D та виробництва.

Таблиця 1.

* Примітка: частина запропонованих дій вже включені в програми та проекти УКА, див далі розділ “Провідні програми УКА”

Стійкість — це не лише здатність вистояти, а спроможність діяти стратегічно, передбачати ризики і змінюватися швидше, ніж змінюється світ.

Українські кластери є учасниками загальнонаціональної стійкості та відновлення — ми готові до співпраці у формування нової архітектури стійкої Європи.

Портфель програми та проєктів УКА 2025–2030

УКА системно розвиває проєктний підхід від початку свого створення, керуючись тезою про те, що **спільні проєкти кластерів та їх учасників - краща демонстрація природи кластерів та їх вкладу в економічний, регіональний та інноваційний розвиток**. Інформація нижче відображає стан поточних програм та проєктів на кінець 2025.

УКА практикує планування за 3-5 річними цільовими програмами, що включають стратегічні пріоритети - напрямки, й відповідні ним проєкти. Станом на листопад 2025 портфель проєктів УКА включає більше 50 проєктів - екосистемних, виробничих, та інфраструктурних. Портфель складається з проєктів між-кластерної співпраці, тобто спільних, які продукують Ресурсні Центри, Комітети, окремі Робочі групи чи групи кластерів та сама Виконавча дирекція. Згідно положень УКА, спільними проєктами вважаються такі, що відповідають інтересам не менше 3-х кластерів УКА, й результати яких є значущими для багатьох кластерів УКА. Весь портфель веде (обліковує, упорядковує й виконує окремі проєкти) Проєктний офіс УКА. По мірі зміни ситуації, надходження нових проєктів чи можливостей, портфель змінюється.

Архітектура поточного портфелю стратегічних проєктів представлена на рис.2

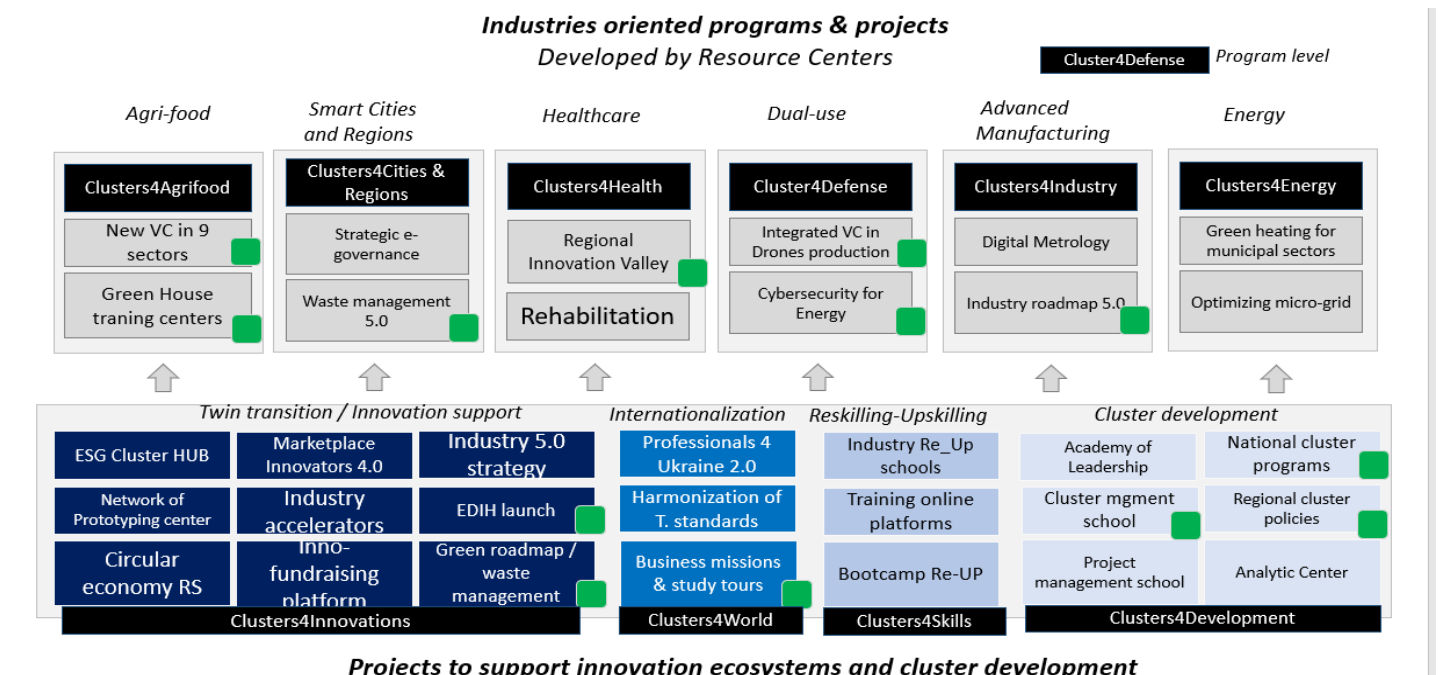

Рис.2. Портфель проєктів УКА, жовтень 2025

Як вказано на рис, цей портфель охоплює 10 програм - 6 галузевих секторів й 4 напрямки екосистемного розвитку спільних для більшості кластерів.

Даний розподіл ілюструє поточний розподіл потенціалу та експертизи в УКА, спроможності окремих підрозділів та самих кластерів, але також нашу стратегічну реакцію на виклики країни.

Короткий опис програм представлений в таблиці 2

№	Програма	Сфера / Мета	Ключові напрямки діяльності	Приклади проєктів
Галузеві програми				
1	Clusters4 Defense	Оборонна промисловість, технології подвійного призначення	Розвиток R&D, цифровізація ОПК, міжнародна кооперація, підготовка кадрів	Центри прототипування Інновації в дронах, Кібербезпека в енергомережах,
2	Clusters4 Energy	Енергетична безпека, зелений перехід	Децентралізовані енергомережі, відновлювана енергетика, цифрова трансформація енергосектору	Децентралізовані зелені мережі, SmartGrid, нові технології котельних
3	Clusters4 Health	Розвиток медичних кластерів	Посилення і створення нових медичних кластерів, розвиток HealthTech, стартапів, запуск EU-UA Cluster Accelerator Lab, створення спільної EU-UA Roadmap for Resilient and SMART Health Ecosystem	Програми ReSkill-UpSkill, Персоналізована та цифрова медицина, спільні проєкти і партнерства по інтеграції української охорони здоров'я в європейську
4	Clusters4 AgriFood	Аграрна промисловість, переробка	Відновлення агропереробки, створення нових ЛДВ, розвиток агроекспорту	9 нових ЛДВ (U-Food), Тепличний кластер на Поділлі (АСТАР), Smart Agro Cluster (Волинь)

5	Clusters4 City& Regions	Розумні міста та регіони	Е-урядування, управління відходами, онлайн платформи	Дорожня карта та платформа по управління відходами на рівні грома
6	Clusters4 Industry	Цифрова трансформація в промисловості	Автоматизація, цифровий та зелений перехід виробництв	GDT Textile (дорожня карта), IDEALIST, Lightweight-EU
B	Екосистемні програми			
1	Clusters4 Innovation	Розвиток інфраструктур и інновацій	Галузеві акселератори, маркетплейси, дорожні карти, платформи, EDIHs	Співпраця з мережею EDIHs / нові дорожні карти подвійного переходу
2	Clusters4 World	Інтернаціоналізація кластерів	Бізнес-місії, програми обмінів, бі-мультилатеральні програми	Програма Professionals4Ukraine, бі-латеральні програми з Чехією та Польщею
3	Clusters4 Skills	Освіта, кадри, перепідготовка	Upskilling/Reskilling кадрів для нової економіки, цифрова освіта, кризові навички, онлайн-платформи	Нові програми навчання, тренінгові центри, платформи онлайн, уніфікація та кращі практики.
4	Clusters4 Development	Інституціоналізація. Розвиток спроможностей кластерів	Національна та регіональні програми розвитку. Тренінгові програми.	Accelerate GDT (нац. Політика), Clusters4Regions (6 рег. програм), тренінгові програми

Трансформаційні галузеві та екосистемні проєкти

Якими є флагманські проєкти програм Clusters4X, що демонструють справжній потенціал та можливості кластерів? Перелік нижче надає приклади типових кластерів з секторами економіки, що кластери УКА планують, або вже реалізують в останні 2 роки

AgroFood Innovation – відновлення агропереробки, розвиток агроекспорту, нові ЛДВ

- **Асоціація U-Food** спільно з Інститутом аграрної політики України реалізує низку проєктів [U-Food-2Chains](#) по створенню нових ланцюгів доданої вартості (12 секторів). Учасники проєктів отримують експертну підтримку, навчання, аналітику, доступ до фінансування, що сприяє виходу на нові ринки та підвищує якість і прибутковість продукції.
- Volyn Smart Agro Cluster, яка об'єднала 16 фермерських господарств із банком землі 350 гектарів, має на меті створення переробного підприємства із виготовлення сухого картопляного пюре та пластівців. Учасник об'єднання - Луцький національний технічний університет забезпечує підприємства безвірусним посадковим матеріалом через власну лабораторію та теплицю. Цей проєкт внесений до стратегії розвитку Волинської області та має підтримку департаменту агропромислового комплексу Волинської обласної державної адміністрації.
- **Проєкт Тепличного кластеру на Поділлі (АСТАР)** — кластерна ініціатива, яка об'єднує тепличних виробників і підприємців Хмельниччини для впровадження технологій Індустрії 4.0—5.0: автоматичне керування мікрокліматом, альтернативна енергія (сонце, біомаса), інноваційний полив. Пілотні проєкти реалізуються у партнерстві з освітніми закладами, іншими регіонами та зарубіжними партнерами. Новий проєкт з Нідерландами залучає 4 млн євро інвестицій в створення мережі навчальних центрів.

MedCluster / HealthTech – реабілітація, біомедичні технології, цифрова медицина, міжнародні партнерства для лікувальних закладів.

- [Clusters4Health](#) - Кластер ПроМедВир, Рівненський міжрегіональний медичний кластер - разом з 4 Європейськими і 1 медичним кластером з Норвегії сприяють інноваціям, співпраці, досконалості зростанню медичних кластерів, Підтримки стартапів і створення EU-UA Clusterr Acceleration Lab, створення спільної дорожньої карти Європа - Україна для стійкої та розумної екосистеми здоров'я.

Фото 6. Стартова зустріч Clusters4Health, Яси, березень 2025

- [Preciseu](#) (Рівненський ММК) - з'єднає інноваційні долини охорони здоров'я в Європі, розвиваючи персоналізовану медицину і Health Data. Головна мета ефективно просувати до справді персоналізованої охорони здоров'я, передачі практик та рішень з регіону в регіон і масштабуванні глибокотехнологічних інновацій у сфері охорони здоров'я, заснованих на передових терапевтичних лікарських засобах та даних про здоров'я у всій Європі. Рівненський міжрегіональний медичний кластер прагне стати точкою входу медичних інновацій в Україну
- **ReSkillDefenceForces** (Рівненський ММК) - разом з Українським ветеранським фондом розвиваємо перенавчання ветеранів на інструкторів в тому числі домедичної допомоги і такмеду з наступним працевлаштуванням в тренінгових центрах інструкторами України, розробляємо методологію "З ветерана в інструктори", яка допоможе навчитись викладати і ресоціалізує ветеранів.
- **Нові проєкти 2026 - 2027 років:**
 - Rehabilitation (Рівненський ММК) -Партнерства з європейськими центрами, навчання персоналу, обмін досвідом, оснащення реабілітаційних центрів. залучення інноваційних рішень для фізичної і психологічної реабілітації з усього світу в Україну.
 - VR Revive - фіналіст EIT Jumpstarter - симулятор віртуальної реальності для навчання домедичної допомоги з вимірюванням успішності в школах.Прагнемо розробляти адаптовані сценарії до дитячого і юнацького віку і системно впроваджувати такі навчання в школах, роблячи школи безпечним середовищем.

- UpSkillMed - впровадження системних курсів з домедичної і ранньої медичної допомоги для немедичних і медичних фахівців, таких як ASSET, ATLS, BLS, PBLIS, та інші, створення тренінгових центрів, посилення існуючих завдяки партнерству з європейськими тренінговими центрами, розробка спільних програм по прискореному навчанню людей враховуючи досвід російсько-української війни,
- TacMed Bridge - Допомога виробникам засобів для тактичної медицини і лікування бойової травми українського походження вийти на Європейський ринок, а інноваційним виробам з Європи з'явитись на українському ринку.

Circular economy – від відходів до ресурсів. Розвиток регенеративних моделей, що поєднують цифрові технології, аналітику даних і сталий менеджмент ресурсів. Кластер циркулярної економіки України (КЦЕ) об'єднує науковців, муніципалітети й бізнес у спільних проєктах подвійного переходу – зеленого та цифрового, сприяючи створенню національної екосистеми циркулярних рішень.

- [LIFE D2R–GreenUA](#) (Кластер циркулярної економіки - WUA) (Debris2Resource: Green Recovery Ukraine, 2024–2027). Європейський проєкт Програми LIFE, спрямований на впровадження системного підходу до управління продуктами руйнації. Реалізується в громадах Київщини (Ірпінь, Бородянка, Гостомель) спільно з українськими та європейськими партнерами. Мета — перетворення будівельних відходів на ресурс для сталої відбудови шляхом створення методології RDMM і моделі CSBM.

Фото 7

- **FutureProofTextiles** - міжнародний консорціум (European Commission COSME/SMP project “FutureProofTextiles”) із дев’яти партнерів із Греції, Італії, Іспанії, Туреччини та України, куди входить і кластер Циркулярної економіки. Мета — підтримка 40 МСП текстильної галузі у цифровій та зеленій трансформації. КЦЕ відповідає за картування екосистем, опитування підприємств і аналітику щодо рівня цифрової зрілості та сталості виробництва, сприяючи створенню «зелених» ланцюгів постачання.

FUTUREPROOFTEXTILES
Підтримка МСП для цифрової та зеленої стійкості

ЗАВДАННЯ 1.1
Провести комплексне мапування викликів цифрового та зеленого переходу текстильної промисловості та міжгалузевих можливостей

ЗАВДАННЯ 1.2
Розробити та розповсюдити опитування серед малих та середніх підприємств для оцінки поточної практики, потреб та бар'єрів

Грант від Програми єдиного ринку (SMP) з компонентом COSME – це програма фінансування ЄС, спрямована на зміцнення європейського єдиного ринку та підвищення конкурентоспроможності бізнесу, зокрема малих та середніх підприємств (МСП). Вона надає комплексний пакет для підтримки управління та функціонування єдиного ринку, забезпечуючи добре функціонуючу, сталу та стійку економіку.

СПИСОК ПАРТНЕРІВ

- UNIWA Греція
- CS-POINTEX Італія
- GREMI Textiles Іспанія
- AECIM Іспанія
- GW LLC Україна
- CCE Україна
- BUTEKOM Туреччина
- BCCI Туреччина
- BDC Болгарія

CLUSTER OF CIRCULAR ECONOMY WUA Waste Ukraine Analytics

web-site facebook

Фото 8

- Переробка відходів текстильної промисловості (Подільський кластер моди)

Advanced Manufacturing / Industry 5.0 – виробництва нового покоління на базі інновацій та масштабної автоматизації - діджиталізації.

- [GDT Textile](#) (АППАУ). 1-ий в Україні проект по створенню галузевої дорожньої карти подвійного переходу - в легкій промисловості. Реалізований в другій половині 2024. Дорожня карта пропонує 80 стратегічних ініціатив покрокової трансформації галузі, включно з заходами модернізації виробництв, впровадження інновацій та екологічних практик, які разом значно підвищують конкурентоспроможність всіх учасників. Частина ініціатив вже реалізується Подільським кластером моди у співпраці з EDIH Clotex.

Дорожня карта подвійного переходу легкої промисловості в Україні

Версія 1.0, грудень 2024 року

- [IDEALIST](#) (АППАУ). Проект пропонує підтримку МСП в подвійному переході в індустріальних екосистемах як енергоємних галузей, аерокосмічної промисловості та оборони, транспорту. Проект включає 11 кластерів з 7 країн ЄС й триватиме до 2027. Він надає учасникам кластерів, МСП послуги з подвійного переходу, долучення до кращих європейських практик та інтеграцію в ЛДВ ЄС. Для кластерів УКА проект цікавий практиками кластерної співпраці, включно з техніками форсайтів, які є особливо важливими в контексті Стійкості.
- [Lightweight-EU](#) (УКА). Проект програми Interreg по розділенню кращих практик в створенні інструментів розвитку в секторі передових матеріалів. Ці матеріали, особливо, в секторі «легкі» відіграють ключову роль зниженні емісії CO₂, покращенні енерго – ресурсоефективності, й що прямо відповідає цілям європейських програм European Green Deal, Green Deal Industrial Plan, та Critical Raw Materials Act. УКА представляє Україну, учасники від інших країн представляють дослідницькі установи та кластери з Словаччини, Австрії, Іспанії, Німеччини та Норвегії.

Нові проєкти: У 2025 році ГС “Прикарпатський промисловий кластер” планує розвивати регіональну інноваційну кластерну інфраструктуру - створити щорічну акселераційну програму для вирішення найактуальніших урбаністичних, екологічних, промислових та підприємницьких проблем регіону на базі інноваційного акселератора кластеру за участі наукового, освітнього потенціалу регіону та органів місцевого самоврядування.

Технології подвійного призначення та ОПК – інновації, підготовка кадрів та масштабування виробництва. Портфель в цій сфері включає напрацювання 10 кластерів Ресурсного центру “Технології подвійного призначення”, розподілених за напрямками

- **Цифрова трансформація ОПК** – ініціативи що розвивають нові компетенції, практики, пілоти. Кластери УКА адаптували європейську концепцію Індустрії 5.0 до української реальності. Відтак, ми говоримо про **потрійний перехід МСП – безпековий, цифровий та зелений**.
- **Розвиток інфраструктури R&D** – мережа центрів прототипування створює фізичну базу для стартапів.
- **Підготовка кадрів** – IT Connect, BootCamp UA, Reskilling охоплюють як початкову ІТ-підготовку, так і апскілінг інженерів, базову мілітарі підготовку.
- **Міжнародна кооперація** – кластерні

обміни, адвокація, кампанія C4D підсилюють інтеграцію до європейських програм (EDF, Horizon).

- **Громадянська оборона** – тренінги з безпекових навичок формують резерв готових до спротиву громадян.
- **Проекти за продуктивними напрямками** - кібербезпеки, дронів, робототехніки, космічних технологій, такмеду, фотоніки тощо.

З них вже забезпечені фінансуванням

- **Виробництво дронів:** Всеукраїнське Об'єднання інноваційних та космічних кластерів (BOIKK) є учасником нового мета-кластеру **European Cluster for Drone Innovation (ECDI)**. До ECDI входять чотири кластери, що є експертами в галузі авіації, космосу, оборони та безпілотних літальних апаратів. Крім того, проєкт співпрацює з іншими мережевими організаціями підтримки, що дозволить проєкту підтримувати малий та середній бізнес (МСП) у їхньому зеленому та цифровому переході. Крім подвійного переходу, проєкт націлений на диверсифікацію діяльності МСП в сфері технологій подвійного використання.
- **Кібербезпека в енергетиці** (Український кластер кібербезпеки): в 2026 розпочинає новий проєкт **CyberJab.ua** (CZ–UA Pilot), що створить навчально-тестову платформу для кіберзахисту SCADA-систем в системі обленерго. Реалізується у 2025–2026 рр. в Івано-Франківську та Брно за підтримки уряду Чехії. Мета — підвищити стійкість енергомереж через цифровий двійник, AR/VR-тренінги та симуляції кібератак. Очікується покращення реакції операторів і безпеки SCADA системи.

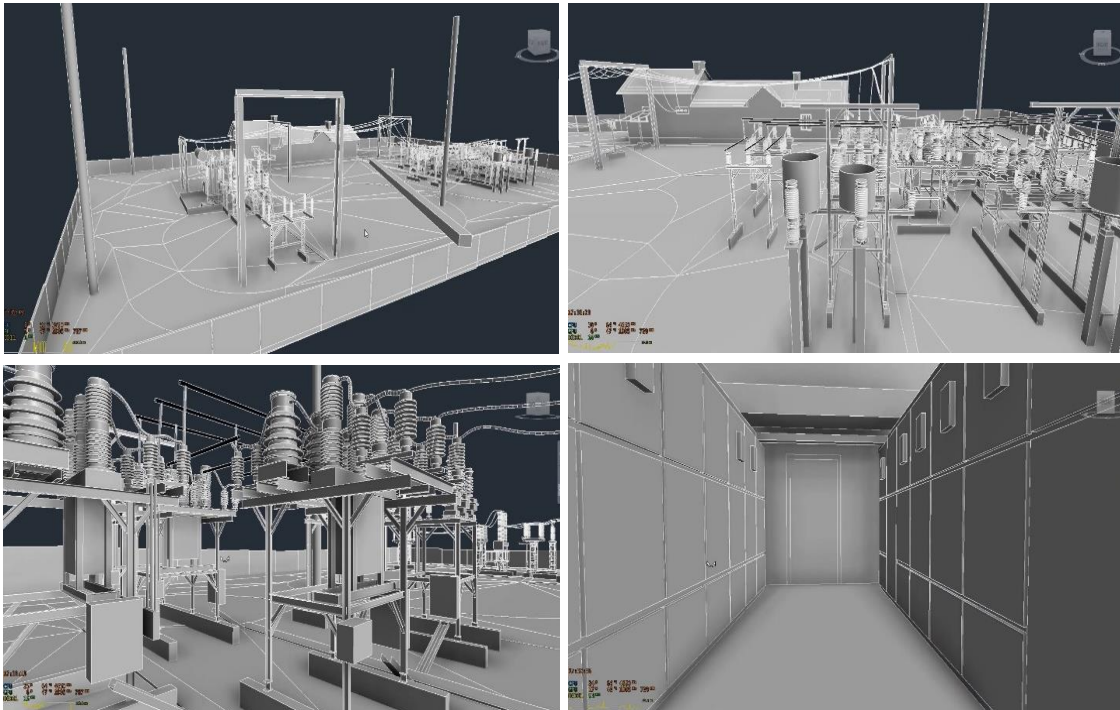

Фото 10 Figure SEQ Figure * ARABIC 3 Substation Iltsi 110/35/10kV – BIM (3D) model

З нових проєктів найбільш пріоритетним є запуск інтегрованої мережі центрів прототипування, що є зараз вкрай необхідним для покращення доступу МСП та інноваційних стартапів до сучасної інфраструктури R&D з метою скорочення циклів нових розробок.

Energy - Thermal Energy Cluster of Ukraine – проєкти в сфері енергетики

- **Теплова відбудова громад (Теплоенергетичний кластер України)** - Проєкт спрямований на підвищення енергетичної стійкості та автономності громад, що постраждали від війни або потребують модернізації систем теплопостачання. Ініціатива передбачає: проведення енергоаудитів та аналізу теплової інфраструктури, розробку індивідуальних технічних рішень, навчання представників громад та комунальних підприємств; надання обладнання українського виробництва для впровадження пілотних рішень (котли, модульні котельні).

Ключові інструменти розвитку індустріальних екосистем

ІНСТИТУЦІЙНІ ПРОЄКТИ УКА

Визнання кластерів як суб'єктів економіки й важливих інструментів інноваційного, промислового та регіонального розвитку потребує законодавчої рамки. До 2024 року українські кластери не мали жодних нормативно-правових документів, які б закріплювали їх статус. Й майже (за виключенням окремих регіонів) ніякої підтримки від держави. Подібна ситуація різко контрастує з європейськими практиками, де кластери мають різноманітну підтримку й співпрацюють з державними структурами на національному та регіональному рівнях.

Відповідно, в 2024-25 за ініціативи в Україні стартували 2 проєкти

- Проєкт [Accelerate GDT](#), що підтримується Interreg Europe, де асоційованим партнером є Міністерство економіки, довілля та сільського господарства. В рамках проєкту вже розроблений драфт Концепції розвитку кластерів, де передбачену низку інструментів підтримки. Концепція планується для прийняття до кінця 2026 року.
- Проєкт [Clusters4Regions](#), що підтримується UCORD, який має тісний зв'язок з Accelerate GDT, - мова йде про розробку та впровадження кластерних політик в 6 регіонах України - Сумській, Вінницькій, Хмельницькій, Тернопільській, Волинській та Одеській областях. На даний момент регіони виробили 6 програм, які проходять затвердження.

УКА на зустрічі проєкту Accelerate GDT в Будапешті, лютий 2025.

Введення в дію програм підтримки кластерів на обох рівнях, - національному та регіональному створить стратегічну рамку для визнання та позиціонування кластерів, як важливих інструментів розвитку економіки, й надійних партнерів держави. Разом, це значно посилить нашу стійкість в складних умовах війни та післявоєнного відновлення.

ПОДВІЙНИЙ ПЕРЕХІД ПРОМИСЛОВИХ МСП

Проектів в цій категорії найбільше (9 на рис. 2) – історично, це зумовлено 8-річним досвідом реалізації проектів Індустрії 4.0 від АППАУ, одного з спів-засновників УКА. Більшість з цих стратегічних ініціатив вже реалізовані як пілотні проекти, й в рамках всього портфелю УКА мова йде про їх масштабування чи розширення до національних чи міжнародних масштабів. Серед найбільш цікавих й готових до співпраці проектів та ініціатив варто відзначити

Інтеграція та співпраця з мережею EDIHs

6 українських кластерів є тісно інтегрованими в українську мережу 12 Європейських Цифрових інноваційних хабів (EDIHs). Головна роль EDIHs полягає в прискоренні цифрового переходу МСП шляхом надання комплексу сервісних функцій з просвіти та освіти МСП, їх нетворкінгу з інноваторами, прототипування та інноваційного фандрейзингу. Враховуючи, що частина кластерів вже давно задіяна в подібних видах діяльності, а університети які є головними надавачами цих послуг є учасниками кластерів, партнерство та входження кластерів в консорціуми EDIHs є природними та необхідними елементами. В кінці 2025 головними учасниками мережі EDIHs є наступні організації

- УКА очолює EDIH KyivHitech й залучатиме до виконання робіт декілька кластерів Київського регіону
- Харківський IT Кластер є імплементаційним координатором Eastern Ukrainian EDIH
- Львівський IT кластер очолює LEAP EDIH
- Український кластер мобільності та автомобілебудування входить в Центральноєвропейський EDIH
- Подільський кластер моди входить в консорціум EDIH Clotex
- Запорізький кластер IAM є учасником ZP EDIH

4 з вказаних EDIH - Східноєвропейський, Центральноєвропейський, LEAP EDIH та EDIH Clotex вже отримали фінансування. Інші 2 очікують рішення Єврокомісії в січні 2026. Всі українські EDIHs демонструють високий рівень готовності до співпраці з зарубіжними кластерами та EDIHs.

Створення мережі центрів прототипування колективного користування

Це ще один стратегічний, й відкладений в часі проєкт з великою ринковою потребою. Ідея таких центрів полягає в створенні лабораторій та testbeds з відповідною інфраструктурою для проведення інноваційних експериментів, прототипування та тестування дослідних зразків інноваційних продуктів та рішень. Подібні центри й за умови колективного користування могли б в разі прискорити час розробок й значно зменшити їх час та вартість для сотень українських розробників. Перші подібні центри з'являються при технічних університетах в Києві, Вінниці, Львові та Дніпрі. УКА пропонує концепцію, де подібні центри будуть максимально уніфіковані, приведені до єдиних стандартів ефективності та інтегровані в структури EDIH / DIH з максимальним використанням вже напрацьованого досвіду країн ЄС.

Український стенд, підтриманий кластерами УКА на виставці АМПЕР, Брно, Чехія, березень 2025.

ESG Cluster Hub

Це цифрова платформа для впровадження кластерами та еко-індустріальними парками ефективних стратегій зеленого переходу. Платформа забезпечує доступ численним МСП до нових продуктів, за доступними зеленими сертифікатами й, таким чином, сприяє отриманню ними нових можливостей зеленого фінансування. Платформа базується на технологіях Data space та blockchain й відповідає

критеріям платформ Manufacturing-X.. Потреба в зеленій та сталій сертифікації в Україні швидко зростає, адже це вимога для всіх виробників Євросоюзу й низка українських експортерів вже з цим зіткнулась.

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ

Напрямок міжнародної співпраці був та залишається в топ-3 пріоритетах УКА з початку створення. За 3 роки кластери УКА прийняли участь в десятках міжнародних подій, підписані меморандуми з 20+ країнами й мова про десятки нових консорціумів. Серед ключових проєктів УКА в цій сфері

Clusters4Health - Кластер ПроМедВир, Рівненський міжрегіональний медичний кластер -разом з Румунським, Польським, Іспанським, Італійським, Норвежським медичними кластерами працюють разом над посилення вже існуючих медичних кластерів і запуску нових, дослідженням ланцюгів доданої вартості в різних 4 напрямках - медичні послуги, медичні прилади, фарма, обміну досвідом в управлінні кластером, розвитком партнерств і спільних проєктів. Підтримують стартапи з України і сприяють їх виходу на європейські ринки, участі в європейських акселераційних програмах. Створюють EU-UA Cluster Acceleration Lab, спільну дорожню карту Європа - Україна для стійкої та розумної екосистеми здоров'я.

Professionals4Ukraine – програма розвитку мережі амбасадорів з числа професіоналів різних бізнес-спільнот (не тільки кластерів), готових допомагати українським кластерам та їх членам під час війни. Мова йде, по суті, про новий механізм інтернаціоналізації кластерів УКА, який за своєю ефективністю УКА ставить на 1-ше місце. Програма створена в червні 2022 й на сьогодні охоплює близько 30 професіоналів з 17 країн світу. Амбасадори мережі Professionals4Ukraine допомагають УКА різними способами – включенням до міжнародних конференцій та виставок, запрошенням в консорціуму в європейських програмах, прямим спонсорством, організацією бізнес-місії в країни ЄС, консультаціями та наставництвом. З лютого 2024 по жовтень 2024 програма підтримується проєктом ClusterINT, що фінансується фондом «Відродження». Програма потребує подальшої донорської підтримки.

Організація бізнес-місій та стаді турів – ще один з пріоритетних проєктів в інтернаціоналізації українських кластерів. Подібні місії в 2022-23 роках підтримувались проєктами з GIZ-Ukraine, чеським та польським урядами й партнерами, й показали себе як один з найбільш ефективних методів українських кластерів. УКА реалізує також бізнес-місії та стаді-тури зарубіжних партнерів в Україну.

TechBBQю серпень, Копенгаген. Рівненський міжрегіональний медичний кластер в когорті переможниць EIT Red Kalyna 2024

Reskilling – Upskilling

По мірі того, як поглиблюється кадрова криза, УКА все більше фокусує на розробці власних пропозицій та проєктів. Серед топ-ініціатив розглядаються

- **Industry Re_Up school** – проєкт по уніфікації, стандартизації та масштабування кращого досвіду, що вже накопичений кластерами УКА на інші регіони та галузі. Зокрема, йдеться про напрацювання як підготовка власних, галузевих шкіл підготовки операторів та технічного персоналу МСП – й де вже є великий досвід в кластерах Харківський ІТ Кластер, УАМ, Подільський кластер моди, Рівненський ММК (ТакМед), Морський кластер України. Великий досвід є в київських ДІН-ах та в АППАУ. Інший приклад - Хірківський ІТ Кластер, якому вдалося створити найбільшу мережу ІТ-освіти в Європі, об'єднавши понад 240 партнерів і 60 університетів у 20 регіонах України. Ця освітня екосистема охоплює всі рівні — школярів, студентів, викладачів у вишах, джуніор фахівців. Загалом у портфелі – понад 40 освітніх екосистемних проєктів. Проєкт передбачає вироблення єдиних методик та їх апробування на 3х нових галузевих секторах.

- **Training platform online** – аналогічно до попереднього, цей проєкт передбачає створення онлайн платформ та використання цифрових інструментів та технологій (як AR / VR) в сфері медицини та інженерії.

*Хакатон в Харкові - "Створення підземного індустріального парку",
жовтень 2025*

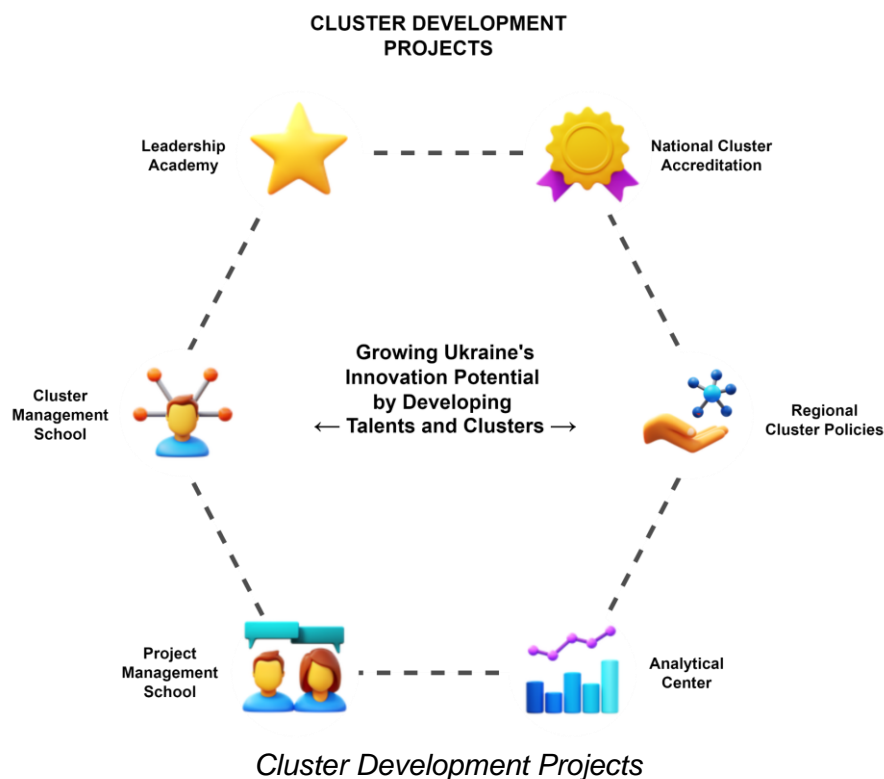
Розвиток кластерів

Проєкти представлені в цій програмі орієнтовані на покращення організаційних спроможностей кластерів, зростання рівня кластерного менеджменту та лідерства. Всі проєкти умовно можна розділи на 2 напрямки - Розвиток Талантів у Кластерах та Розвиток Кластерних Організацій. Нижче подано короткі описи 6 найбільш пріоритетних з них:

- **Школа кластерного менеджменту** – в Україні постійно з'являються нові кластери та кластерні ініціативи, й тому є гостра потреба в постійному функціонуванні школи для кластерних координаторів. У майбутньому планується будувати навчальні програми у відповідності до критеріїв національної та європейської кластерної акредитації.

- **Акредитація кластерів** – в рамках співпраці з Мінекономіки, УКА готує систему акредитації кластерів відповідно до європейських стандартів якості кластерного менеджменту, а також відповідності національної політики (в розробці).
- **Аналітичний центр** – мережа команд аналітиків та експертів, головними напрямками роботи яких є - аналіз ринків та ЛДВ за секторами та галузями, аналіз можливостей та загроз для кластерів при інтеграції в європейські ЛДВ, а також оцінка ефективності національних та регіональних програм кластерного розвитку.

Перелік всіх проєктів з розвитку кластерів відображений на рис. 2.

Разом формуємо стійке майбутнє

Модель стійкості УКА базується на сильних кластерах як інструментах упередження та швидкого реагування на кризи, відновлення, інновацій і євроінтеграції.

Стратегія УКА передбачає поступову реалізацію вищевказаних програм, й зростання кластерної мережі як в кількості, так і в якості. До 2030 року ми плануємо розвинути українську мережу до 40 зрілих кластерів (80+ учасників), й де не менше 10 будуть сертифіковані на рівень якості кластерного менеджменту ESCA.

УКА закликає українських та зарубіжних партнерів долучатись до спільних проєктів і ініціатив, інвестувати в стійкість ланцюгів та екосистем й разом посилювати спроможності кластерів трансформаційні платформи .

Разом формуємо стійке майбутнє України та Євро-атлантичних партнерів.

Кластери яких ви можете зустріти в Варшаві на стенді УКА

- Теплоенергетичний кластер України +38 067 792 55 55
tcu.cluster@gmail.com <https://tcu.org.ua/>
- Український індустріальний кластер +38 068 617 37 97
s.bilichenko@uic.ngo <https://uic.ngo>
- Кластер «Смарт Індустрії» (Асоціація підприємств промислової автоматизації України – АППАУ) +38 050 327 34 61 info@appau.org.ua
<https://appau.org.ua/>
- Рівненський міжрегіональний медичний кластер - +380503588361
<https://www.linkedin.com/company/rivne-interregional-medical-cluster/>
- Харківський ІТ кластер +380 50 658 88 46 | +380 73 658 88 46 | info@it-kharkiv.com <https://it-kharkiv.com/en/join/>
- Український кластер реконструкції та відновлення +38 067 657 19 61
yuri.bogun@aim.ua <https://www.linkedin.com/in/yshchyrin> <https://aim.ua/>
- Вінницький кластер автоматизації та приладобудування +38 097 539 08 92 info@aimcluster.org <https://www.aimcluster.org/>
- Волинська асоціація кластерів +380 96 911 01 02, poli.mykola@gmail.com
<https://www.linkedin.com/in/nick-polinkevych>

www.clusters.org.ua
info@clusters.org.ua